

Arkivkode:

FU-sak:19/12

Sak nr.:

Møte: 07.11.12

Universitetets ordning med Open Access

Bakgrunn

Å gjøre resultatene fra forskning tilgjengelig for alle er viktig og omtales i universitetets strategi der det prioriteres:

å gjøre forskningsresultater i størst mulig grad tilgjengelig for alle gjennom åpen publisering, egenarkivering i åpne institusjonelle arkiver og tilgjengeliggjøring

At vitenskapelige publikasjoner gjøres tilgjengelig for alle på web omtales gjerne som Open Access (OA).

Universitetsstyret behandlet en redegjørelse om arbeidet med Open Access i april 2008 (sak 34). I saken ble også situasjonen for universitetets eget elektroniske arkiv, BORA (Bergen Open Research Archive), drøftet. BORA inneholder forskningspublikasjoner fra Universitetet i Bergen, men også for andre institusjoner i Bergen. Styret ba om å få seg forelagt prinsipper for en Open Access-politikk etter drøfting i universitetets organer.

I styresak 39/09 ble det redegjort for oppfølgingen av styrevedtaket i sak 34/08. Spørsmål i tilknytning til Open Access var diskutert i Forskningsutvalget i forbindelse med en orientering om BORA – Bergen Research Archiv. Open Access mer generelt var tema for drøfting i Forskningsutvalget i november 2008, til drøftingen var det utarbeidet et internt drøftingsnotat ved Universitetsbiblioteket, med bakgrunn og status for Open Access, internasjonalt, nasjonalt og lokalt. Forskningsutvalget drøftet videre Open Access i mars 2009 (Sak 03/09) etter innspill fra Norges Forskningsråd og rapport fra Universitets- og høyskolerådet (UHR) om økt tilgang til norske forskningsresultater.

I sak 39/09 ble følgende vedtatt:

«1. Universitetet i Bergen har som mål at resultatene av forskningen ved institusjonen skal være offentlig tilgjengelige og vil legge forholdene til rette for økt

og åpen tilgang til forskningsresultater gjennom elektroniske arkiver for fagfellevurderte tidsskriftartikler.

2. Alle ansatte ved UiB bes levere vitenskapelige fagfellevurderte artikler til institusjonen ved publisering. Målet er at alle ansatte fra og med 1.1.2010 leverer slike publikasjoner.

3. Fagfellevurderte tidsskriftartikler legges ut i BORA etter samtykke fra forfatter og utgiver. Versjonen som tilgjengeliggjøres bør være lik den publiserte versjonen.

4. UB gis ansvar for informasjons- og tilretteleggingsarbeidet for fagmiljøene.»

Oppfølging og ny drøfting

I juni 2011 oppnevnte universitetsledelsen en arbeidsgruppe som fikk i oppgave å gjennomgå universitetets policy og ordninger for Open Access og å utrede og gi forslag til det fremtidige arbeidet. Gruppen, som ble ledet av professor Maurice Mittelmark, leverte sin innstilling 4.11.2011. I innstillingen anbefales noen endringer i universitetets policy for elektronisk arkivering og tilgjengeliggjøring av publikasjoner, og anbefalte bl.a. at

- UiB vurderer å etablere en budsjettpost for kostnader ved open access publisering på nivå 1 og 2, inkludert hybridtidsskrifter. Forskere må ha mulighet til å søke støtte fra slike avsatte midler om de har ekstern finansiering eller ikke. En slik budsjettpost bør etableres først som en treårig, fullskala prøveordning. Det bør foretas en grundig vurdering av faglige og økonomiske implikasjoner før en slik prøveordning settes ut i livet.

Forskningsutvalget drøftet innstillingen 8.2 2012 og ba om at den ble sendt til høring.

Høringsrunden

Innstillingen sendt til høring hos fakultetene, Universitetsmuseet, Universitetsbiblioteket og Studentparlamentet i brev 02.02.12 med frist for uttalelser 15.4.2012.

Det humanistiske fakultet og Det psykologiske fakultet uttrykte takk til arbeidsgruppen for godt og grundig arbeid og hadde ikke kommentarer til innstillingen.

Det juridiske fakultet oppfordret universitetsstyret til nøye å overveie i hvilken grad og i hvilket omfang institusjonen skal være villig til å prioritere publisering i open access foran annen forskningsfinansiering og hadde ellers ikke merknader til innstillingen.

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet fremhevet også at gruppen hadde gjort et godt arbeid og konstaterte at omfanget av open access-publisering ved UiB øker. Fakultetet viser til arbeidsgruppens forslag om en prøveordning med en budsjettpost for kostnader ved open access publisering på nivå 1 og 2, inkludert hybridtidsskrifter og slutter seg til at det bør foretas en grundig vurdering av faglige og økonomiske implikasjoner før en prøveordning

settes ut i livet. Fakultetet uttrykker en viss skepsis til hybridtidsskriftene, fordi det kan være vanskelig å sikre seg mot å betale to ganger.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet er i hovedsak positiv til arbeidsgruppens forslag. Fakultetet mener institusjonen bør legge til rette for publisering i BORA slik at forskningen blir raskere tilgjengelig. I artikkelbaserte avhandlinger vil slik publisering kunne begrenses av forlagenes rettigheter. I slike tilfeller bør institusjonen kreve at kappen publiseres i BORA. Fakultetet stiller spørsmål ved om det er formålstjenlig at det opprettes en egen sentral budsjettpost for åpen publisering. Fakultetet mener ulike modeller og virkemidler bør utredes nærmere.

Det medisinsk-odontologiske fakultet valgte ikke å gi kommentarer til utredningen.

Universitetsbibliotekets styre kommenterte innstillingen med følgende vedtak:

«Styret stiller seg bak arbeidsgruppens anbefalinger i forhold til endringer i policy og praksis for elektronisk arkivering og tilgjengeliggjøring av publikasjoner, masteroppgaver og PhD-avhandlinger ved UiB. Styret anbefaler at UiB vurderer å etablere en budsjettpost til dekning av kostnader ved open access publisering.

Styret påpeker videre at ved en eventuell utarbeidelse av en ny policy for Open Access basert på arbeidsgruppens anbefalinger, bør anbefaling nummer IV (innstillingen s. 3) flyttes opp som et generelt premiss for en slik policy, ikke være et delpunkt inne blant flere andre.

Styret er innforstått med at Universitetsbiblioteket er klar til å videreføre ansvar for informasjons- og tilretteleggingsarbeidet overfor fagmiljøene, for å rettighetsklarere publikasjoner for tilgjengeliggjøring i BORA i henhold til punkt V, og for å administrere et fremtidig publiseringsfond slik det foreslås i punkt IX.»

Studentparlamentet ønsker at universitetet i enda større grad skal forvente av vitenskapelige ansatte velger open access-løsninger og viser til universitetets strategi og målet om å «bidra til å løse globale utfordringer og sørge for kompetanseoppbygging». Studentparlamentet mener at tilgjengeliggjøring av forskningsresultater er av de mest effektive måtene å gjøre dette på og ønsker derfor at det skal etterstrebtes å velge open access-løsninger og legges til rette for dobbeltpublisering så fremt det er mulig. Studentparlamentet ønsker at UiB skal være pådriver i å jobbe for faglig gode nasjonale open access-løsninger. Det ønskes en endring i BORA for å unngå at studenter ved en tilfeldighet ikke publiserer sine oppgaver, slik at studenter aktivt må reservere seg fra innlevering. Da vil behovet for reservering ivaretas, samtidig som antallet masteroppgaver som publiseres i BORA økes.

Om et publiseringsfond. Notat fra Universitetsbiblioteket

Mittelmarkgruppen anbefalte at det utredes en modell for et *publiseringsfond*. Det framgår av høringsuttalelsene at det er noe ulike vurderinger av behovet for og utformingen av et slikt fond eller en felles budsjettpost for betaling for publisering i Open Access- tidsskriver.

Etter initiativ fra universitetsdirektøren har Universitetsbiblioteket, i samråd med Forskningsadministrativ avdeling, utarbeidet et notat om denne anbefalingen for å se nærmere på erfaringer fra tilsvarende publiseringsfond ved andre institusjoner, og samtidig kartlegge andel OA-publisering ved UiB i dag.

I notatets sammendrag heter det bl.a.:

- Tall fra Universitetet i Tromsø (UiT) og internasjonalt viser at andel publisering i rene OA-tidsskrift de siste årene ligger på 8-10 %. Hybridpublisering er lavere, trolig på mellom 1-3 %.
- UiB-forskeres publisering i rene OA-tidsskrift i perioden 2009-2012 ligger på omtrent det samme nivået. Det har vært en liten økning de siste årene. Det finnes ingen oversikt over UiB-forskeres publisering hybrid-OA.
- Fordeling etter fakultet ved UiB viser at det er flest forskere tilknyttet det medisinsko-odontologiske fakultet og det matematisk-naturvitenskapelige fakultet som publiserer i tidsskrift som er OA, men alle fakultet utenom juridisk publiserer i OA-tidsskrift.
- Tall fra både UiT og UiB viser at det de fleste OA-tidsskrift som det publiseres i er på nivå 1. Årsaken til dette er at det eksisterer få OA-tidsskrift på nivå 2 i NSDs liste over publiseringskanaler.
- Det er ikke alle OA-tidsskrift som tar forfatterbetaling. Det er en større andel OA-tidsskrift innenfor STM-fagene (science, technology, medicine) som tar forfatterbetaling enn innenfor HF-fag.
- Det finnes få eksempler på publiseringsfond som støtter hybridpublisering. Årsaken til dette er en skepsis mot denne modellen fordi den innebærer dobbeltbetaling. Et unntak er University of Nottingham, der det estimeres at ca. 5 % av artiklene som produseres ved institusjonen finansieres av publiseringsfondet.
- Resultatet fra UiBs pilotprosjekt «Økt tilgang til forskningsresultater» i 2010¹ viste at UiB-forskere er lite villige til å egenarkivere sine publikasjoner i BORA. Flere forskere er interessert i støtte til å publisere sine artikler open access. Tilstandsrapport for høyere utdanning 2012 viser at antall artikler gjort tilgjengelig i UiBs åpne forskningsarkiv BORA de siste årene har vært på cirka 9 %.² De fleste av disse artiklene er imidlertid allerede publisert open access.

¹ Prosjektrapport – Økt tilgang til forskningsresultater: <http://www.ub.uib.no/felles/dok/2010/Okt-tilgang-til-forskningsresultater-prosjektrapport-2010.pdf>

² Tilstandsrapporten for høyere utdanning 2012: http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rapporter_og_planer/Tilstandsrapport_2012_270612.pdf

- Konklusjonen i senere rapporter om open access, som Finch-rapporten og Civita-rapporten, er at det i større grad må satses på støtte til åpen publisering, istedenfor egenarkivering i åpen forskningsarkiv.

Notatet påpeker videre at den totale andel OA-publisering ved UiB har holdt seg forholdsvis jevnt på 6- 8 % i perioden 2009 til 2012. Det høyeste antall OA-artikler finnes innenfor MOFT (14 -18 %). Noe lavere ligger MATNAT (8 -10 %), PSYK (7-9 %) og SV (5-8 %). For HF er andelen lavere (3-7 %). JUS har ingen artikler publisert OA. Foruten MOFT og JUS fordeler altså antall OA-artikler seg noenlunde jevnt mellom fakultetene. Årsaken til forskjellene er sannsynligvis en forskjell på tilgang til tidsskrift som er OA og ulike tradisjoner for OA-publisering innenfor ulike fagmiljø. MOF skiller seg ut både i forhold til tilgang på OA-tidsskrifter og tradisjon for å publisere OA. I tillegg har et fagmiljø som Senter for Internasjonal Helse tradisjon for å publisere mye i OA-tidsskrifter. I forhold til internasjonale undersøkelser så ligger UiBs OA-publisering litt under gjennomsnittet på 8- 10 %.

Noe av innvendingen mot å opprette en budsjettpost for åpen publisering er frykten for at en slik post kan slå urettferdig ut for ulike fagmiljø. Alle fakultetene publiserer i OA-tidsskrift, utenom juridisk, men andelen er høyest innenfor STM-fagene (science, technology, medicine). Det vises for øvrig til vedlagte notat fra Universitetsbiblioteket.

Notatets konklusjon

1. OA-andelen av totalt antall publiseringer fra UiB registrert i CRISTin har de siste årene ligget jevnt på 8 %. OA-publisering med forfatterbetaling er mest utbredt ved MED/ODONT og MATNAT. Nå er det fakultetet / instituttet eller prosjektet som dekker publiseringsavgiften.
2. Hvis en velger å opprette slik budsjettpost bør det i første omgang opprettes som en prøveordning i 2 år. Ordningen bør ha som mål å (1) støtte forskere fra UiB som ønsker å publisere i OA-tidsskrift, og (2) utrede de faglige og økonomiske konsekvensene ved å opprette en budsjettpost for åpen publisering.
3. Budsjettposten bør, basert på tall fra UiT og nåværende open access-publisering ved UiB, være på størrelsesorden 1 million kroner det første året. Basert på erfaringer fra UiT bør beløpet økes det andre året.
4. En budsjettpost for åpen publisering ved UiB bør i denne omgang ikke støtte hybridpublisering. Argumentet for å opprette et publiseringsfond til kun rene open access-tidsskrift er at dette er en publiseringsform som i dag er viktig for flere fagmiljø ved UiB. Hybridpublisering bør utredes nærmere som en del av prøveordningen.
5. Erfaringene fra en budsjettpost for åpen publisering ved UiB kan danne grunnlag for arbeidet med åpen publisering nasjonalt.

Forskningsdirektørens kommentarer

Arbeidsgruppen og Universitetsbiblioteket har gjort et grundig utrednings- og dokumentasjonsarbeid om Open Access. Arbeidsgruppens forslag fikk til tilslutning til sine hovedpunkter og prinsippet om at forskningens resultater skal være offentlig tilgjengelig og at det må legges til rette for bruk av offentlig tilgjengelige publiseringskanaler. Dette er i tråd med UiB-styrets vedtak fra 2009 om at:

Universitetet i Bergen har som mål at resultatene av forskningen ved institusjonen skal være offentlig tilgjengelige og vil legge forholdene til rette for økt og åpen tilgang til forskningsresultater gjennom elektroniske arkiver for fagfelleverderte tidsskriftartikler.

Arbeidsgruppen anbefalte at UiB vurderte å etablere en budsjettpost for kostnader ved open access publisering på nivå 1 og 2, inkludert hybridtidsskrifter. Universitetsbibliotekets notat omhandler dette spørsmålet, og dokumenter gjeldende praksis og finansieringsordninger ved institusjoner i inn- og utland samt. Notatet fra lanserer ideen om et institusjonelt publiseringsfond, eller etablering av en budsjettpost for åpen publisering ved Universitetet i Bergen. Alternativer til en slik ordning blir imidlertid ikke drøftet., men det påpekes at finnes en frykt for en sentral post kan slå urettferdig ut for ulike fagmiljøer.

Forskningsdirektøren vil peke på opprettelse av en sentral budsjettpost er ett av flere alternativ. Et annet alternativ er at ansvaret for en slik budsjettering overlates til de enkelte fakultet, slik at etableres fakultetsvise budsjettposter eller fond for åpen publisering. Det tredje alternativ er å opprettholde dagens situasjon der fakultetene, instituttene eller det enkelte prosjektet dekker publiseringsavgiften. Forskningsdirektøren vil i denne sammenheng særlig peke på uttalelsene fra fakultetene der det bla. fremgår at bør foretas en grundig vurdering av faglige og økonomiske implikasjoner før en prøveordning settes ut i livet, og at det stilles spørsmål ved om det er formålstjenlig at det opprettes en egen sentral budsjettpost for åpen publisering.

Universitetsbiblioteket anbefaler imidlertid ikke at gis støtte til hybridtidsskrifter, fordi det vil innebære dobbelt betaling. Dette er i tråd med fakultetenes uttalelser.

Arbeidsgruppen innstilling, uttalelse fra høringsrunden og Universitetsbibliotekets notat gir etter forskningsdirektørens oppfatning samlet sett et godt grunnlag for en drøfting av aktuelle spørsmål knyttet til open access, og saken legges med dette frem for utvalget til drøfting.